

АДКАЗЫ тав. СТАЛІНА І. В.

на пытанні прэзідэнта амерыканскага агенства Юнайтэд прэс пана Хью Бейлі, атрыманыя 23 кастрычніка 1946 года

1. **Пытанне:** Ці згодны Вы з думкай Дзяржаўнага Сакратара Бірса, выказанай ім у звароце па радыё ў мінулыя пятніцу, аб напружанні паміж СССР і Злучанымі Штатамі, якое ўзмацняецца?
Адказ: Не.

2. **Пытанне:** Калі існуе такое напружанне, якое ўзмацняецца, ці не можаце Вы ўказаць на прычыну ці прычыны гэтага і якія галоўныя сродкі для яго адхілення?
Адказ: Пытанне адпадае ў сувязі з адказам на папярэдняе пытанне.

3. **Пытанне:** Ці лічыце Вы, што сучасныя перагаворы прывядуць да заключэння мірных дагавораў, якія ўстанавяць сардэчныя адносіны паміж народамі — былымі саюзнікамі ў вайне супроць фашызма, і адхіляць небяспеку развіцця вайны з боку былых краін Вості?
Адказ: Я спадзяюся на гэта.

4. **Пытанне:** Якія, у супроцьлеглым выпадку, асноўныя перашкоды да ўстанавлення такіх сардэчных узаемаадносін паміж народамі, што былі саюзнікамі ў Вялікай вайне?
Адказ: Пытанне адпадае ў сувязі з адказам на папярэдняе пытанне.

5. **Пытанне:** Якія адносіны Расіі да рашэння Югаславіі не падпісваць мірнага дагавору з Італіяй?
Адказ: Югаславія мае падстава быць незадаволенай.

6. **Пытанне:** Што ў сучасны момант уяўляе, на Вашу думку, найбольш сур'ёзную пагрозу міру ва ўсім свеце?
Адказ: Падпалішчыкі новай вайны, перш за ўсё Чэрчыл і яго аднадумцы ў Англіі і ЗША.

7. **Пытанне:** Калі така пагроза ўзнікае, дык якія захады павінны быць ужытыя народамі свету, каб пазбегнуць новай вайны?
Адказ: Трэба выкрываць і абуджаць падпалішчыкаў новай вайны.

8. **Пытанне:** Ці з'яўляецца арганізацыя Аб'яднаных нацый гарантыяй здзяйснення малых краін?
Адказ: Пакуль цяжка сказаць.

9. **Пытанне:** Ці думаеце Вы, што чатыры зоны акупацыі ў Германіі ў бліжэйшым будучым павінны быць аб'яднаны ў адносна эканамічна адміністрацыі з мэтай аднавіць Германію як мірную эканамічную адзінку і такім чынам зрабіць больш лёгкай чатыром дзяржавамі цяжкае акупацыі?
Адказ: Трэба аднавіць не толькі эканамічнае, але і палітычнае адзінства Германіі.

10. **Пытанне:** Ці лічыце Вы магчымым у сучасны момант стварэнне свайго роду цэнтральнай адміністрацыі ў руках саміх немцаў, але пад саюзным кантролем, які даць магчымасць Совету Міністраў Замежных спраў выпрацаваць мірны дагавор для Германіі?
Адказ: Так, лічу.

11. **Пытанне:** Ці ўпэўнены Вы, мяркуючы па выбарах, якія праходзілі гэтым летам і восенню ў розных зонах, што Германія палітычна развіваецца па дэмакратычнаму шляху, які дае надзею для яе будучага як мірнай нацыі?
Адказ: Пакуль я не ўпэўнены ў гэтым.

12. **Пытанне:** Ці лічыце Вы, што, як гэта было прапанавана некаторымі коламі, узровень прамысловасці, дазволена для Германіі, павінен быць узняты вышэй узгодненага ўзроўню для таго, каб Германія была больш забяспечанай?
Адказ: Так, лічу.

13. **Пытанне:** Што павінна быць зроблена, акрамя найўняй праграмы чатырох дзяржаў, для прадукцыйнага таго, каб Германія ізноў стала ваеннай пагразаю міру?
Адказ: Трэба на справе выкарніць рэшткі фашызма ў Германіі і да канца дэмакратызаваць яе.

14. **Пытанне:** Ці варта дазволіць германскаму народу аднавіць сваю прамысловасць і гандаль для таго, каб ён здолеў сам сябе забяспечыць?
Адказ: Так, варта.

15. **Пытанне:** Ці выконваюцца, на Вашу думку, рашэнні Патсдамскай Канферэнцыі? Калі не, дык што патрэбна для таго, каб зрабіць Патсдамскую дэкларацыю эфектыўным інструментам?
Адказ: Не заўсёды выконваюцца, асабліва ў галіне дэмакратызацыі Германіі.

16. **Пытанне:** Ці лічыце Вы, што правам вета алоўжывалі ў час

перагавораў паміж чатырма Міністрамі Замежных спраў і пры сустрэчах Совета ЮНО?
Адказ: Не, не лічу.

17. **Пытанне:** Як далёка, на думку Крэмля, саюзныя дзяржавы павінны пайсці ў справе пошуку і аддачы суду другарадных ваенных злачынцаў у Германіі? Ці лічыце, што Нюрнбергскія рашэнні стварылі досыць трывалую аснову для такіх дзеянняў?
Адказ: Чым далей пойдучы, тым лепш.

18. **Пытанне:** Ці лічыце Расія заходнія граніцы Польшчы сталымі?
Адказ: Так, лічычу.

19. **Пытанне:** Як СССР разглядае прысутнасць брытанскіх войск у Грэцыі? Ці лічыце ён, што Англія павінна дастаўляць больш зброі сучаснаму ўраду Грэцыі?
Адказ: Як непатрэбную.

20. **Пытанне:** Які памер рускіх ваенных кантынентаў у Польшчы, Венгры, Балгары, Югаславіі і Аўстрыі і на які тэрмін часу, на Вашу думку, павінны быць захаваны гэтыя кантыненты ў інтарэсах забеспячэння міру?
Адказ: На Захадзе, г. зн. у Германіі, Аўстрыі, Венгры, Балгары, Румыніі, Польшчы, Советскі Саюз мае ў сучасны момант усяго 60 дывізій (стралковых і бронетанкавых разам). Большасць з іх — няпоўнага складу. У Югаславіі няма советскіх войск. Праз два месяцы, калі будзе ажыццэўлены Указ Прэзідэнта Вярхоўнага Совета ад 22 кастрычніка г. г. аб апошнім чарзе дэмабілізацыі, у паказаныя краіны застацца 40 советскіх дывізій.

21. **Пытанне:** Якія адносіны Урада СССР да прысутнасці амерыканскіх ваенных суднаў у Міжземным моры?
Адказ: Абыякавыя.

22. **Пытанне:** Якія ў сучасны момант перспектывы ў адносінах гандлёвага пагаднення паміж Расіяй і Нарвегіяй?
Адказ: Пакуль цяжка сказаць.

23. **Пытанне:** Ці магчыма для Фінляндыі ізноў стаць самазабеспечанай нацыяй пасля таго, як будучы выплачаны рэпарацыі, і ці існуе якая-небудзь думка ў адносінах перагляду праграмы рэпарацый з тым, каб паскорыць адраджэнне Фінляндыі?
Адказ: Пытанне пастаўлена няправільна. Фінляндыя была і застаецца зусім самазабеспечанай нацыяй.

24. **Пытанне:** Што будучы азначаць гандлёвыя пагадненні са Швецыяй і другімі краінамі для справы рэканструкцыі СССР? Якую знешнюю дапамогу Вы лічыце пажаданай для выканання гэтай вялікай задачы?
Адказ: Пагадненне са Швецыяй прадстаўляе ўклад у справу гаспадарчага супрацоўніцтва нацыяў.

25. **Пытанне:** Ці зацкаўлена ўсё яшчэ Расія ў атрыманні пазыкі ад Злучаных Штатаў?
Адказ: Зацкаўлена.

26. **Пытанне:** Ці мае ўжо Расія сваю атамную бомбу ці якую-небудзь падобную ёй зброю?
Адказ: Не.

27. **Пытанне:** Якая Ваша думка аб атамнай бомбе ці падобнай зброі, як аб інструменце вайны?
Адказ: Я ўжо даў сваю ацэнку атамнай бомбе ў вядомым адказе пану Верту.

28. **Пытанне:** Як, на Вашу думку, можна лепш за ўсё кантраляваць атамную энергію? Ці павінен гэты кантроль стварацца на міжнароднай аснове і ў якой ступені павінны дзяржавы ахвараваць сваім суверэнітэтам у інтарэсах устанавлення эфектыўнага кантролю?
Адказ: Патрэбен строгі міжнародны кантроль.

29. **Пытанне:** Колькі часу спатрэбіцца для аднаўлення спустошаных раёнаў Заходняй Расіі?
Адказ: Шэсць—сем год, калі не больш.

30. **Пытанне:** Ці дазволіць Расія функцыянаванне гандлёвых авіяліній над тэрыторыяй Советскага Саюза? Ці мае намер Расія пашырць свае авіялініі на другія кантыненты на ўзаемнай аснове?
Адказ: Пры некаторых умовах гэта не выключана.

31. **Пытанне:** Як разглядае Ваш урад акупацыю Японіі? Ці лічыце Вы паспяховай яе на існуючай аснове?
Адказ: Паспехі ёсць, але можна было б дабіцца лепшых поспехаў.

Народны паэт Беларусі

Споўнілася 40 год літаратурнай дзейнасці буйнейшага паэта беларускага народа, лаўрэата Сталінскай прэміі Якуба Коласа.

Цудоўны паэтар, грамадскі і палітычны дзеяч, асветнік і вучоны, выдатны чалавек і грамадзянін — ён заслужана адабыў усеагульную любоў і павагу. Яго творчасць з'явілася мастацкім летапісам найбольш слаўных старонак у гісторыі беларускага народа, калі Беларусь з занябданай акраіны царскай Расіі ператварылася ў перадавую Советскую рэспубліку. У яго творах, як у цудоўнай мастацкай драме, знайшлі адбтак шчыльнасці і хароства беларускай прыроды, жыццё і побыт, думы і справы працоўнага чалавека нашай зямлі, адлюстравалася барацьба народа за грамадства, заснаванае на справядлівасці, за пабудову советскай шматнацыянальнай дзяржавы, за абарону заваяванага ў баях сацыялізма.

Абуджаны рэвалюцыяй 1905 года, Якуб Колас прышоў у літаратуру з выразным усведамленнем, што прызначэнне паэта не толькі ў тым, каб гаварыць пра гора і цяжкі лёс людзей, але і актывізаваць і фармаваць іх сацыяльнае свядомасць, кіць на змаганне з прыгнётам і галтам царызма.

Такі баявы тон паэзіі Коласа захаваўся нават і ў гады рэакцыі.

Не будуй, што злісць хмары.
Што нам сонца не відаць,
Не будуй, што ўноч жары
Сталі неба заліваць,—

Лымам пойдзе усё ліха,
Усё, што душыць нас і гне.
Вер, брат, — жыццё залатое
Будзе ў нашай старане,— прадбачачы
будучыню, упэўнена заўважэ паэт у 1907 годзе.

Сябраўдны росквіт творчай дзейнасці Якуба Коласа пачаўся пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, калі ён закінуў пісьма і выдасе дзве вельмі значныя філасофскага сэнсу і ідэяльнай глыбіні пазмы — «Новая зямля» і «Сымон Музыка», якія разам з творамі Яні Купалы ўзнялі беларускую паэзію на нябачаную вышыню.

Колас робіцца пэсаром новага, сацыялістычнага жыцця. Советскія людзі — барацьбіты і творцы, становяцца галоўнымі героямі яго высока-ідэяльнай і палітычна акрэсленай творчасці. Дыяпазон коласускай творчасці надзвычайна пашыраецца. Письменнік выступае не толькі як паэт і празаік, але і як драматург, як аўтар кніг для дзяцей. Ён старанна і ўважліва вывучае і пазнае жыццё.

Наколькі Якуб Колас пазнаў душу народа, уведаў яго патаемныя думкі і мары, убачыў яго змагарскую душу — сведчыць апошняя «Дрыгва». У гэтым сэнсе апошняя коласушка пазмы — «Суд у лесе» і «Адпала» з'явіліся натуральным працягам яго выдатнай апавесці.

Літаратурная і грамадская дзейнасць Якуба Коласа, бурны і векапомныя дні

У гісторыі нашай вялікай партыі ёсць імяна, якія з'яўляюцца прыкладам непавіжнай стойкасці і высокароднасці. Народная памяць захоўвае іх, як пераможны сцяг, як свой гонар і славу.

Такое імя Грыгорыя Канстанцінавіча Орджанікідзе — гераічнага барацьбіта і выдатнага рэвалюцыянера, буйнейшага дзеяча большэвіцкай партыі, выдатнага кіраўніка гаспадарчага будаўніцтва нашай краіны, баявога палачніка Леніна і Сталіна. Советскі народ любіўна называў яго Сяргю — імям, якое Орджанікідзе напісаў у гады падполля.

Усё сваё яркае жыццё да апошняга дыхання, увесць свой выдатны талент і энергію, што бурліла крыніцай, Орджанікідзе беззаветна аддаў вялікай справе большэвіцкай партыі, справе камунізма.

Уся дзейнасць Орджанікідзе непарушына звязана з рэвалюцыянай барацьбой працоўных супроць царскага самалюдства і буржуазна-памешчыцкага прыгнёту, з барацьбай за перамогу Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, з арганізацыяй разгрому арміі белавардзійскай і іншаземных інтэрвентаў, з пераможным будаўніцтвам сацыялізму ў нашай краіне. Усе пачуцці, думкі і дзеянні Грыгорыя Канстанцінавіча вызначаліся бязмежнай адданасцю народу.

Нарадзіўся Сяргю ў заходняй Грузіі, у паселішчы Гарэша, 23 кастрычніка 1886 года. Яшчэ сямнаццацігадовым юнаком ён у 1903 годзе ўступіў у большэвіцкую партыю і да канца дзён сваёй цвёрдайшоў за Леніна і Сталіна.

Настаў грознай 1905 год. Сяргю — актыўны ўдзельнік рэвалюцыяных падзей. У гэтым годзе ён прыехаў у Батум. Праз год паліцыя арыштавала яго ў сядзе Бомбары, пазбавіў Гулашым, у час разгрому транспарта зброі. Выпушчаны з сукхумскай турмы на парку, Сяргю выехаў у Тыфіліс. Тут у сярэдзіне 1906 года ён упершыню сустрэўся з таварышам Сталіным у радкім большэвіцкай газеты «Дро» («Час»)

ВЫДАТНЫ ДЗЕЯЧ БОЛЬШЭВІЦКАЙ ПАРТЫІ

і назаўсёды стаў яго бліжэйшым сябрам і палачнікам.

У сакавіку 1907 года Сяргю быў накіраваны на партыйную работу ў Бакі. Тут пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна ён выраб у сапраўднага ваяка мас, незалежна ад пачатку і дасягненні вялікіх мэт, пастаўленых партыяй.

У лістападзе 1907 года Сяргю быў ізноў арыштаваны, пасаджаны ў Вялікую турму, а ў красавіку 1908 года — прыгавораны да вечнай высылкі ў Сібір. Але влетку 1909 года Орджанікідзе ўтэх з далёкай вёскай высылкі і вярнуўся ў Бакі для рэвалюцыянай работы.

У 1910 годзе Сяргю вучыцца ў партыйна-апагандаўскай школе Леніна, арганізаванай пазбавіў Парыжа. Аднак, хутка вучобу прышлося перапыніць. Летам 1911 года па даручэнню Владаміра Ільіча Орджанікідзе выехаў у Расію для падрыхтоўкі склікання Усерасійскай канферэнцыі большэвікоў. Не глядзячы на велізарны цяжкасці, Сяргю пабыў у шматлікіх гарадах і выдатна выканаў заданне партыі.

На Пражскай партыйнай канферэнцыі Орджанікідзе быў выбраны членам ЦК. Разам з таварышам Сталіным ён увайшоў у склад бюро ЦК для кіраўніцтва работай у Расіі. Сяргю было там 25 гадоў!

Вярнуўшыся ў Расію, Орджанікідзе вступіў у дэкададны аб канферэнцыі і барыцца за практычную работу. Разам з таварышам Сталіным ён едзе ў Бакі. Але вясной 1912 года Сяргю зноў трапіў у рукі царскай паліцыі. За пабег з высылкі і рэвалюцыяную работу яго прыгаварылі да трох гадоў катаргі, якую ён адабыў у Шлісельбургскай крэпасці і затым быў высланы ва ўсходнюю Сібір.

Увогуле Орджанікідзе прабыў у царскіх засценках амаль 8 гадоў. Але турмы нягледзячы на праследванні паліцыі, доўгае выкарыстанне на этапах не аслабілі яго

непахіснага духу. Цяжкія выпрабаванні толькі яшчэ больш загартавалі яго волю. Не глядзячы на цяжкія ўмовы, Сяргю многа працаваў над узбагачэннем сваё ведаў. У час занявольнення ў Шлісельбургу ён прачытаў каля 300 кніг на пачатках марксізма, — філасофіі, палітычнай эканоміі, літаратуры.

Лютаская рэвалюцыя застала Орджанікідзе ў далёкай якуцкай высылцы. Летам 1917 года ён прыехаў у Петраград і цалкам адабыў сабе партыі. Ён разгарнуў вялікую работу па ўдзяненню шырокіх мас у рэвалюцыяную барацьбу. Як член Петраградскага камітэта партыі, ён часта вступіў на рабочых сходках і мітынгах, прапагандауючы праграму і лозунгі большэвіцкай партыі.

У дні падрыхтоўкі VI з'езда партыі таварыш Сталіні даручыў Орджанікідзе выключна адказную справу — арганізацыю сталай сувязі з Леніным, які знаходзіўся тады ў падполлі. Сяргю двойчы ездзіў на станцыю Разліў. На самым з'ездзе Орджанікідзе гарача абараняў лінію Леніна і Сталіна і незалежна змагаўся супроць здрадліва партыі. Пасля з'езда ён усё свае сілы прысвяціў падрыхтоўцы мас да ўзброенага паўстання.

Партыя заўсёды накіроўвала Сяргю на самую цяжкую, самую вышэйшую ўчасткі рэвалюцыянай барацьбы. У Кастрычніцкіх дні ён актыўна ўдзельнічаў у падаўленні паўстання юнкераў і ў разгроме контррэвалюцыяных войск генерала Краснова, які настаяў на Петраград. У пачатку 1918 года, калі нямецкія зграі акупіравалі Украіну, Орджанікідзе, паводле ўказання Леніна і Сталіна, арганізаваў атрады рэвалюцыяных матросаў і чырвонавардзійцаў для адбору чырвоных матросаў.

Таленты выдатнага кіраўніка і арганізатара сацыялістычнай індустрыі спалучыліся ў ім з выключнай чужасцю, працэнтай і сардэчнасцю ў адносінах да людзей. Гэтае пачуццё сталінскіх клопатаў аб людзях Орджанікідзе імкнуўся выхавачы ў кожным кіраўніку прадпрыемства. Дырэктар прадпрыемства, гаварыў ён, павінен ведаць кожны куток свайго завода, ён павінен ведаць па меншай меры ўвесь камандны склад да брыгады ўключна, лепшых ударнікаў, ведаць, чым яны жывуць, як працуюць.

Буйнейшы арганізатар мас, нястомны будаўнік сацыялістычнай дзяржавы, Орджанікідзе ўвасабляў у сабе ўсе рысы дзяржаўнага дзеяча ленынска-сталінскага тыпу. Ён быў узорам высока-ідэяльнай большэвіка і надаваў велізарнае значэнне ўзніцццю палітычнага ўзроўню кіраўнікоў гаспадарчых арганізацый і інжынерна-тэхнічных работнікаў. Ён не раз адзначаў, што, чым ніжэй марксіска-ленынскага свядомасць кадраў, тым верагодней зрыны і правалы ў рабоце, тым верагодней здарэнне і вырэдзіжэнне такіх работнікаў у дзялякрахарабру.

Орджанікідзе памёр 18 лютага 1937 г., на 51-м годзе жыцця, у росквіце свайго кіруючага дзеяння.

Царская катарга і высылкі, самаддана работа на ваенных і гаспадарчых франтах падарвалі здароўе Сяргю. У многім паскорыў яго смерць ворагі народа — траціцкія вырэдкі фашызма, адраднацкая работа якіх глыбока абуралі высокароднае сэрца таварыша Орджанікідзе.

Беззаветнай адданасцю справе камунізма, свайёй нястомнай работай, чужасцю, Сяргю заслужыў усенародную любоў і павагу. Светлы вобраз Грыгорыя Канстанцінавіча Орджанікідзе, крышталіна-чыстага і непавіжнага большэвіка, верага сьмя партыі Леніна-Сталіна, заўсёды будзе патрыць працоўным на далейшую барацьбу за перамогу камунізма. Усё яго цудоўнае жыццё вучыць советскіх людзей змагацца за росквіт і магутнасць нашай сацыялістычнай Айчыны.

В. БАРЫСАЎ

40 год літаратурнай і грамадскай дзейнасці ЯКУБА КОЛАСА

Першае выступленне ў друку

У верасні гэтага года споўнілася сорак год з моманту першага выступлення Якуба Коласа ў друку. Гэтую дату прынята лічыць за пачатак яго літаратурна-мастацкай дзейнасці; у сапраўднасці ж выступленне яго ў друку не адпавядае фактычнаму пачатку творчасці.

Першыя спробы піра Якуба Коласа прыпадаюць на час навучання яго ў школе, г. зн. на 1893—1894 гады. Пад уплывам першаў і асабліва баек Крылова, якія вельмі любіў чытаць Канстанцін Міхайлавіч у дзяцінстве, яму самому захачелася пісаць вершы і байкі. І вось першай пэтычнай спробай яго было напісанне байкі «Ворона і лясца». За гэтай байкай пайшлі іншыя. Пісаць пачаў Канстанцін Міхайлавіч на рускай мове, але хутка, пад уплывам першаў Які Лучыны «Стары ляснік», ён перабраваў пісаць па-беларуску. Пэтычней і ўпарта працаваў над сабою, удасканаліў тэхніку першаў, пашыраў тэматыку іх. У гэты перыяд, які цягнуўся звыш дзесяці год, Канстанцін Міхайлавіч пісаў на двух мовах—беларускай і рускай. У 1904 годзе ён пасля некалькі першаў у часопіс Мірлюбова «Журнал для всех», але яны не былі надрукаваны, хоць водгук рэдакцыі быў станоўчым.

Не гледзячы на тое, што яму яшчэ не ўдалося надрукаваць ні аднаго свайго твору, Канстанцін Міхайлавіч не спыняе свай працы і ў 1905—1906 гады. Ён многа піша рэвалюцыйных першаў, спрабуе свае сілы ў напісанні пэты і аповесці. 12 жніўня (ст. ст.) 1906 года віленскі губернатар даў дазвол на выданне беларускай газеты «Наша Доля». У гэты час у асяродкі беларускай рэвалюцыйнай і радыкальнай інтэлігенцыі вядзі імя настаўніка Міцкевіча, ведалі, што ён вядзе нелегальную работу сярод настаўнікаў і сярод сялян, а таксама піша вершы. Яго запрасілі прыняць удзел у газеце. «Зразу-мела,—піша Якуб Колас у адным свайм лісце,—я з вялікаю радасцю згаджаўся ўступіць супрацоўнікам «Нашай Доля». Прышоўшы дамоў, я прымаўся за вершы. Напісаў «Наш родны край» і падпісаўся—Якуб Колас.

Першы нумар «Нашай Доля» выйшаў з друку 1 верасня (ст. ст.) 1906 года. На сёмай старонцы першага нумару быў надрукаваны верш «Наш родны край» Якуба Коласа. Верш «Наш родны край» — гэта элегія, дзе з глыбокім пацудам замаляваны рысы роднага краю, «забытага бога».

Малююкі беднасці, гаротнасці і цемры, вёскі таго часу выклікаюць у сэрцы пэты боль і смутак. У родным краі «Сішна, нудна, як у востросе, як на могілках якіх»; «Край наш родны, бедна поля! Ты глядзіш, як сірата, нудна ты, як наша доля, як ты, наша цемната!». На фоне тагачаснай беларускай пэты гэты верш Коласа вылучаўся сваёй гучнасцю і прыгажосцю.

Верш «Наш родны край» з'явіўся свайго рода пэтычным уступам да вялікага цыкла першаў і навел, у якіх замаляваўся і канкрэтызаваўся ў дэталіх вобраз роднага краю, з яго нядоляй і пакутамі народа.

Другім надрукаваным творам Якуба Коласа быў верш «Асёні вечар», апублікаваны ў № 2 «Нашай Доля». І тут малюнак трапіў і дакладны, не пазбаўлены цікавасці. Звяртае на сябе ўвагу параўнанне гоману лесу з гоманам народа на сходах: «Вые бора, Лес гамоніць, як на сходах дзе народ». Сваёй формай, метрыкай і мелодыяй гэты верш вельмі нагадвае знаёмы верш А. С. Пушкіна «Зімовы вечар». Такія блізкасць паказальна ў сэнсе творчай арыентацыі Якуба Коласа.

У тым жа нумары газеты «Наша Доля» быў надрукаваны яшчэ адзін твор Канстанціна Міхайлавіча—празічыны памфлет «Слабода», падпісаны псеўдонімам «Дзядзька Карусь». Тэма памфлета—неадпаведнасць царскай дэкларацыі сапраўднасці. Письменнік дасціпа высмейвае «дараваную царом свабоду» і царскіх правяднікоў гэтай свабоды.

«На свайм сметніку, кажуць, і певень гаспадар. А ў свайм стане і прыстаў цар» — так пачынае пісьменнік свой памфлет, героем якога з'яўляецца ігуменскі прыстаў, «нягодны, сярдзіты, як звер». Даючы гэты прыстаў, што ў адной вёсцы ў мужыка стрэльба ёсць. Гэта не стрэльба была, а ламачына... І вось едзе цэлы абоз: прыстаў, два ўраднікі, стражнікі з дванцаў. І гэта супроць аднаго мужыка! Праўда, аб гэтым мужыку гаварылі, што ён ледзь не «соцыяліст», бо ён «панскую кабылу назваў брыдка і зямскага каліс дурнею злаяў перад сходам».

Заключае сцэна саркастычна высмейвае перапаханых рэвалюцыйных царскіх абаронцаў.

Памфлет «Слабода» паказвае наяўнасць новай рысы талента Якуба Коласа—схільнасць да сатыры, умненне метадамі сатыры выкрываць і бичаць шкоднае і варожэ

ў рэчаіснасці. Гэтая якасць талента Канстанціна Міхайлавіча разгарнулася далей на ўсёй сваёй сіле.

У трэцім нумары «Нашай Доля» быў надрукаваны верш Якуба Коласа «Беларусам», у якім пэты заклікаў беларускі народ паўстаць на барацьбу за сапраўдную свабоду роднага краю:

Выйдем разам да работы,
Дружна станем, як сцяна,
І прачнеца ад дрымоты
З намі наша старана!

У чацвёртым нумары газеты «Наша Доля», канфіскаваным паліцыяй, быў надрукаваны твор новага для Канстанціна Міхайлавіча жанра—казка. Называлася яна «Тры браты». Гэтая казка была пасля перадрукавана ў газеце «Наша Ніва» пад назвай «Дудар» і падпісана псеўдонімам—Тамаш Булава.

Непасрэдным штуршком для напісання гэтай казкі з'явіліся спрэчкі Канстанціна Міхайлавіча з шэрагам асоб, якія даводзілі, што беларускай мовы, як мовы няма, што беларускай літаратуры няма і не будзе і г. д. Адак, аб'ектыўны сэнс і значэнне гэтай казкі значна шырэйшыя. Яна адлюстравала сапраўдныя імкненні беларускага народа, які ва ўсе часы свай гісторыі стаяў на пазімі братаў аднасі з рускім і украінскім народам. Глыбокае адчуванне кроўнай блізкасі паміж трыма славянскімі народамі, заклік да адзінства і ўзаемнай дапамогі ў вялікай вызваленчай барацьбе — вось што з'яўляецца зместам казкі «Тры браты».

Казка «Тры браты» сведчыла аб новых магчымасцях пісьменніка. Пасля напісання гэтай казкі, Канстанцін Міхайлавіч час-дчасу звяртаўся да казачнай формы і, выкарыстаўшы творчы вопыт Салтыкова-Шчэдріна і Горкага, удасканаліў мастацкую форму свай казак, адшліфаваў «эсэпаўскую мову», пры дапамозе якой наспына прапагандаваў рэвалюцыйныя ідэі.

У першых свай друкаваных творах Якуб Колас вызначыўся як пэты-рэвалюцыянер. З рэвалюцыйных пазімі ён не зышоў і ў перыяд рэакцыі. На старонках газеты «Наша Ніва» пад шматлікімі псеўдонімамі (наям вядома 24 псеўдонімамі Канстанціна Міхайлавіча, якімі ён карыстаўся на працягу першых двух год друкавання), Якуб Колас выкрываў самаўладства і заклікаў беларускі народ на рашучую барацьбу за свабоду.

Л. БЭНДЭ.

ЯКУБ КОЛАС І ТЭАТР

Якуб Колас—адзін з першых драматургаў, які прынёс у тэатр высокую ідэйнасць. Яго драмы «Вайна вайне» і «У пущах Палесся» маюць вострую палітычную накіраванасць.

З смеласцю сапраўднага мастака Якуб Колас ставіць у п'есе «Вайна вайне» праблему дэрастання вайны імперыялістычнай у вайну грамадзянскую.

Народны пэты, не абмяжоўваючы сябе жанравымі канонамі драматургіі, разгорвае вялікую эпапею аб імперыялістычнай вайне. У гэтым творы ёсць драматычна і гумарыстычныя сцэны, сцэны народнага гнева, батальныя і жанравыя эпізоды.

Нас моцна ўразаіла сцэна адыходу салдат на вайну ў спектаклі «Вайна вайне», які быў многа год таму назад пастаўлены тэатрам імя Якуба Коласа. Мы адчулі ў гэтай сцэне выключную здольнасць пэты-драматурга да пранікнення ва ўнутраны свет людзей, мы убачылі Коласа як тонкага аналізаў народнай душы, пісьменніка, што глыбока разумее думкі працоўнага селяніна.

Якуб Колас не належыць да тых пісьменнікаў, якія галоўную ўвагу аддаюць тэхніцы драмы, майстэрству «эжэтына-фа-

бульнай пабудовы драматычнага твору. У яго п'есах пераважае апавядальнасць, аднак на ідэйнай глыбіні і рознастайнасці апісання характараў драматычных твораў народнага пэты належыць да лепшых узорнаў беларускай драматургіі.

У нашай драматургіі яшчэ мала вобразаў такой сілы, як дзед Талаш.

Калі гаварыць аб выхавальным значэнні савецкай літаратуры і тэатра, дык п'еса «У пущах Палесся» належыць да тых твораў, ідэі якіх выхоўваюць у нашай моладзі, у савецкага глядача патрыятычныя пачуцці і абуджаюць любоў да радзімы. Талаш у драме «У пущах Палесся» — гэта не толькі фотаздымак сапраўднага Талаша, а збральны тып народнага героя, на прыкладзе якога вучыцца наша моладзь мужнасці і самахварнасці на карысць свай Айчыны.

Драматургія Коласа выхоўвае глядачоў у большэвіцкім духу. Апрача гэтага, на вобразах, якія створаны народным пэтам, творца раслі беларускія акторы, набыў творчую сталасць тэатр, якому затым было прысвоена імя пэты.

Лепшыя артысты тэатра імя Якуба Коласа—П. Малчанав, А. Ільскі выраслі і ўзможылі на коласавых вобразах Талаша

і Шышлы. Тут адбылося ўзаемнае ўзбагачэнне пэты-драматурга і майстроў сцэнічнага мастацтва. У выніку—галарэя вобразаў беларускага тэатра папоўнілася выдатнымі сцэнічнымі тыпамі Талаша і Шышлы.

Ідэйнасць і тэатральнасць «Дрыгвы» та сама адчулі беларускія кампазітары. Вобразы цудоўнай аповесці народнага пэты натхнілі А. Багатырова на напісанне оперы «У пущах Палесся», з якой Беларускае Дзяржаўнае ардаена Леніна Вялікі тэатр оперы і балета выступаў на дэкадзе Беларускага мастацтва ў Маскве.

Не толькі артысты Віцебскага тэатра могуць лічыць адным з больш цікавых этапнаў у свай жыцці сустрэчу з вобразамі драматургіі Якуба Коласа і іх увазбленне на сцэне. Опера саістка С. Друкер упершыню па-сапраўдному адчула себе прафесіянальнай, зусім спекай артысткай у партыі Аўгіні—цэнтральнай партыі оперы А. Багатырова.

Народны пэты рэспублікі Якуб Колас прынёс у беларускі тэатр багатую культуру, якая ўласціва ўсёй яго творчасці. Драматургія Коласа займае пачэснае месца ў гісторыі беларускай літаратуры і ў гісторыі беларускага савецкага тэатра.

М. МОДЭЛЬ.

ЯКУБУ КОЛАСУ

Песня вышла з хаты лесніковай,
Де вямі прыпала,
І вямля ў аднае
Шчодря сокам напалаі словы.
Зашумелі пущы:
—У добры час!

Песня ў неба глянула,
І тое
Промні і празрыстасць падарыла ёй.
Даў народ ёй сэрца залатое:
— Будзь,—сказаў,—заўжды майё
елугой.

І народ даверыў гэтай песні
І бяду, і радасць,
І любоў, і гнеў.
Клічам бунтаўнічым нападвесні
І набатам грозным быў яе напеў.

І калі дадоў ўпалі краты,
Воля стала явай светлай на зямлі,—
Песня шчасце ўславіла,
а ў святлы
Гасцявала нават у Крэмілі.

Між садоў і ніў яна хадзіла,
Кожны плод і зерне берагла яна...

Але вось,
з шалёнай, дзікай сілай
Уварвалася ў наш край вайна.

Цяжка ёй было часінай тозе
Ведаць, што зямля пакутуе ад раі.
І свай нянасіцю святою
Песня ў бой натхняла партызан.

А цяпер яна —
на рыштваннях,
Пазірае ў даль наступных дзён,
Дзе яе любімы край устане
У сонцы ніў
і ў мармуры калон.

Эдзі АГНЯЦВЕТ.

Слова да народнага пэты

У 1918 годзе мне ўпершыню трапіла ў рукі беларуская кніжка. Гэта былі апавяданні Якуба Коласа. Яны зачаравалі мяне свайм незвычайным характэрам—жывым спалучэннем мяккай лірычнасці і дабрадушнага гумару. У тым самым годзе я пазнаёміўся з вершамі пэты. З таго часу Якуб Колас стаў для мяне літаратурным настаўнікам і адным з любімых пэты.

Простая пэтыя «Новай зямлі», узвышаная лірыка «Сымона Музыкі», сардэчная апавядальнасць «У палескай глушы», глыбокая

жыццёвая філасофія «Казак жыцця», эпічная шырыня «Дрыгвы», мяккі каларыт пейзажных вершаў, вясёлы гумар бытавых апавяданняў—вось тыя асноўныя рысы, якія складаюць характар коласавскай творчасці. Высокае грамадскае пачуццё асвятляе гэтыя рысы глыбокім пафасам, аднае іх у адно цэлае, і перад намі выступае маналітнае постаць вялікага пэты і настомнага грамадзяніна.

Сорак год Якуб Колас ідзе на чале нашай беларускай літаратуры. Дваццаць з лішч

нім год ведаюць яго пісьменнікі майго пакалення. І на працягу ўсяго гэтага часу Якуб Колас з'яўляўся і з'яўляецца для нас узорам самаадданнага служэння свайму народу. І ад самага шчырага сэрца ідзе маё слова да пэты:

— Дарагі Канстанцін Міхайлавіч!
Ад усё душы жадаю Вам у дзень Вашай саракагадовай літаратурнай дзейнасці добрага здароўя і новых поспехаў у працы дзеля добра і славы нашай радзімы і народа!
Пятро ГЛЕБКА.

Вечар, прысвечаны Я. Коласу, у Маскве

24 кастрычніка літаратурна грамадскае Масквы ўрачыста адзначыла 40-годдзе літаратурнай дзейнасці народнага пэты БССР, лаўрэата Сталінскай прэміі Якуба Коласа. У клубе пісьменнікаў адбыўся вечар.

Адкрыў вечар намеснік генеральнага сакратара Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР Н. Ціханав. У свайм устунным слове ён сказаў:

— 40-годдзе літаратурнай дзейнасці Якуба Коласа з'яўляецца святам савецкай клясы. Выдатнае мастацтва, палымнае савецкае патрыяты Якуба Коласа любіць усё савецкі народ. Яго

мелодычныя вершы, прасякнутыя любоўю да радзімы, перакладзены на мовы многіх народаў СССР. З асаблівай сілай загучаў пэтычны голас Якуба Коласа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Пасля ўступнага слова Н. Ціханова выступіў цэлаа сустрэнуты прысутнымі Якуб Колас. Ён прачытаў на беларускай мове ўрывак са свай новай пэты «Рыбажова хата» і некалькі апошніх вершаў.

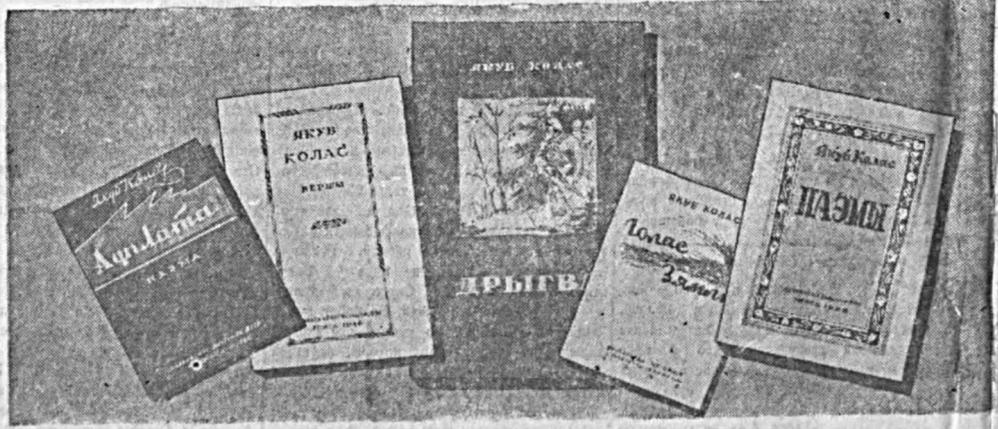
На вечары выступіў сакратар ЦК КП(б) Беларусі па прапагандзе таа. Ц. Гарбуноў, які расказаў аб росквіце культуры Савецкай Беларусі, выдатным прадстаўніком якой з'яўляецца народны пэты Якуб Колас.

Вершы, прысвечаныя Якубу Коласу, прачыталі пэты С. Гарадзенкі, Л. Пянькоўскі.

Я. Коласа гораца віталі пэты-перакладчык Я. Мазалькоў, сакратар партбюро Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР І. Гутараў.

На вечары прачыталі вершы Якуба Коласа на рускай мове пэты-перакладчыкі Самынін, Сідарэнка і іншыя.

У заключэнне вечара адбыўся канцэрт народнай артыстыкі СССР і БССР Л. Александровскай з удзелам Беларускага Дзяржаўнага квартэта цымбалістаў.

Выдадны кні Якуба Коласа, выданыя Дзяржаўным Выдавецтвам БССР.

40 год літаратурнай і грамадскай дзейнасці ЯКУБА КОЛАСА

ЯКУБ КОЛАС У СВАІХ ВЫБАРШЧЫКАУ

(З успамінаў)

На нашу долю выпала шчасце прысутнічаць пры сустрэчах Якуба Коласа са сваімі землякамі і выбаршчыкамі, напярэдадні выбараў у Вархоўны Совет СССР, праехаць разам з народнымі паэтам па яго родных мясцінах.

... Машына імчалася стаўбіцкім лесам. Нездзе тут недалёка вёска Акінячы — радзіма Канстанціна Міхайлавіча. Колас напасіў шофера паваруць з дарогі, каб праехаць праз родную вёску.

— Вось пра гэты мясціны я пісаў: «Мой родны кут! Як ты мне мілы...». У тым ляску, вуш, стаяла наша хатка. Бацька працаваў лесніком і дзень і ноч вакол нас гудзеў адвечнай песняй Бор...

Ад хаты цяпер не засталася і следу, але ў Акінячах і да гэтага часу жывуць Міцкевічы і ў ліку іх — старэйшы брат Канстанціна Міхайлавіча.

Ля возера Свіцязь мы спыніліся на некалькі хвілін і ў маўклівым захваленні аглядалі гэты чужы куток Беларусі. Абкружанае лесам возера і цяпер, зноў, надзвычай прыгожае і, міжвольна, паўстала ў памяці бессмяротная балада Адама Міцкевіча аб свіцязянках і юнаку-палаўнічым.

Вестка аб прыездзе Якуба Коласа да сваіх выбаршчыкаў хутчэй маланкі абляцела ўсе куткі Новаградскай выбарчай акругі. І на тым, як сардэчна народ сустракаў свайго паэта, адчувалася вялікая, шчырая любоў да роднай літаратуры і славаўтага песнера.

Канстанцін Міхайлавіч наведваў тут «Нёман», што знаходзіцца на самым беразе прыгожага Нёмана. Рабочыя тут першыя вылучылі Якуба Коласа кандыдатам у дэпутаты Вархоўнага Савета СССР.

У Любчу, Карэлічы і Гарадзішча сяляне прыходзілі і прыязджалі за 40—50 кіламетраў, каб убачыць і паслухаць свайго народнага паэта.

Сход на шкляной гуце «Нёман» адбыўся ў памешчаным ганчарнага цэха. Гэтае памяшканне ледзь магло змясціць усіх, хто жадаў сустрэцца са сваім кандыдатам. З'яўленне ў прэдыуме Канстанціна Міхайлавіча было сустрэтай бурна аплэдасменту і прывітальнымі воклічамі.

Звяртаючыся да прысутных, Якуб Колас сказаў:

— Дазвольце мне выказаць вам глыбокую падакту за высокі давер, які выказалі вы, вылучыўшы маю кандыдатуру ў вышэйшы орган улады — Вархоўны Совет СССР. Я добра разумею, якія вялікія абавязкі ўскладае гэта на мяне, і запэўніваю сваіх выбаршчыкаў, што не пашкадую сілы, працы, энергіі для таго, каб быць вартым слогуо народа і выканаць ускладзены на мяне свяшчэнныя абавязкі. Мы перажылі з вамі, таварышы, цяжкі час і цяжкія выпрабаванні. Ваіна з нямецкімі захопнікамі скончылася нашай гістарычнай перамогай. Але наперадзе перад намі яшчэ шмат работ. Загінь рані, нанесеныя ваіной, упрыгожыць Беларусь добра ўладжанымі гарадамі і сёламі — асноўныя задачы нашай працы. Тут шмат што трэба зрабіць. Але народ наш не баіцца працы і пад кіраўніцтвам геніяльнага правадзіра Сталіна пачаў пераможна будаваць сваё шчасце.

Далей Якуб Колас гаварыў аб сваіх творчых задумках і абцаў напісаных новых творах, якія адлюстроўваюць вялікі сёнешні дні совецкага народа.

Сардэчна і ўсхвалявана, глыбока і змстоўна гаварылі пра свайго народнага паэта выбаршчыкі. Усе яны, пачынаючы ад 76-гадовага гравера на шкле Казлоўскага і канчаючы тымі, хто ўпершыню выбараў добра ведалі творы паэта і часта ўрывалі цытаты з «Новай зямлі» і іншых твораў Якуба Коласа.

Вось у звычайнай сялянскай світцы выступала адзіна з прыхільнікаў твораў Якуба Коласа Іосіф Конан. Світку ён апраўду вядуна. Перад гэтым ён напіў чырвона-

армейскі шнур, як удзельнік Айчынай ваіны. У Мінску тав. Конану даялося сустрэцца з Якубам Коласам, і ён расказаў аб чужой душы паэта, які цікавіўся рознастайнымі, нават самымі дробнымі дэталі побыту беларусаў-арынаў, што з вільготна ў руках абаранялі сваю любую радзіму.

І зноў са сцэны гучалі ўрывкі з твораў Коласа. Сяляне і сялянкі — жывыя героі твораў паэта, з вялікім майстэрствам паказаны ім у апаўданах, паэмах, вершах і драмах, успаміналі аб мінулым цяжкім жыцці. Пахлылі селянін з вёскі Негінячы гаварыў, што ва ўмовах панскай Польшчы «былі сціснуты асіднікамі, як цэбар абручамі». Творы Коласа прыносілі надзею на вызваленне. Гэтую думку хорша выказаў сялянка Шарэйка, зазначыўшы, што ў тая часы «адзінае заспакаенне свайго сэрца мы знаходзілі ў творах Якуба Коласа».

Чырвоная Армія прынесла Заходняй Беларусі вызваленне. І ўсе, хто выступав гаварыў аб тым, што толькі совецкая ўлада дала ім спраўду новую зямлю, якая была іх спрадвечнай марай.

У мястэчку Гарадзішча ў час сустрэчы Коласа з выбаршчыкамі селянін Іван Гіла сказаў:

— Немцы спалілі вёску Падгайнаўку. Сяляне вырашылі адпомсціць катам і прыкладу актывіста Яноўскага пайшлі ў партызанскі атрад. Калі паўстала пытанне як назваць атрад, партызаны прапанавалі надаць яму імя Якуба Коласа, які першы ў беларускай літаратуры стварыў так бессмяротны твор аб совецкіх партызанам як «Дрыгва». І партызаны атрада ім Якуба Коласа з гонарам наслі гэтае выское, баявое імя, імя пісьменніка-замагара, трыбуна.

Якуб Колас імкнуўся наведваць усіх выбаршчыкаў і, не звяжваючы на ператомленасць, пераязджаў з аднаго пункту ў другі.

У Карэлічах, у клубе, быў наладжаны вечар мастацкай самадзейнасці, у праграму якога ўвайшлі творы Якуба Коласа. Паэт прысутнічаў на гэтым вечары. Хор Запольскай хаты-чытальні выканаў песню «Нёман» на словы Коласа. Вучні мясцовай школы і выхаванцы дзіцячага дома читалі вершы і ўрывкі з яго паэм.

Выбаршчыкі абхрыжылі Якуба Коласа і доўга гутарылі з ім. Яны пыталіся ў яго пра навіны, распывалі пра беларускую совецкую літаратуру, прасілі прывесці ім кнігі.

Думкі аб народзе ні на хвіліну не пакідалі паэта. Дзе-б ён ні знаходзіўся, з кімбы ні гаварыў — з сакратаром райкома партыі, ці з настаўнікам, ці з піонерашкольнага — ён раней за ўсё заклікаў кожнага кляскаца аб культурных патрэбах вёскі, аб тым, каб яна як найхутчэй і знешне змянілася, набыла іншае аблічча.

Нельта збыць наш кароткі прыпынак у Стоўбцах. Ледзь толькі прывітаўся Канстанцін Міхайлавіч з сакратаром райкома партыі, які адразу-ж запытаўся ў яго:

— Хутка будзе скончана школа ў Мікалаешчынах?

Усё цікавіла паэта і грамадскага дзеяча: як ідзе будаўніцтва, ці хапае матэрыялу, якія ёсць патрэбы...

Вялікі жыццёвы шлях прайшоў паэт, і заўсёды ён быў верным і адданым сынам свайго народа. І гэтай сваёй адданасцю Радзіме паэт здабыў глыбокую павагу сярод шырокіх мас працоўных. Незабудныя сустрэчы Якуба Коласа са сваімі выбаршчыкамі вядома паказалі, наколькі яго ведаюць і любяць.

... Машына трымае кірунак на Мінск. Зноў, як на экране, прабягаюць дарогі і любяць сэрцу паэта мясціны, дзе ён пачаў сваё слаўнае жыццё, дзе ён вучыўся, дзе ўпершыню перад ім раскрылася душа народа, дзе паэт пачаў складаць песні пра Беларусь.

... І цяпер, калі грамадскае рэспублікі адзначае саракагоддзе літаратурнай дзейнасці народнага паэта, лаўрэата Сталінскай прэміі Якуба Коласа, міжвольна ўспамінаюцца гэтыя незабудныя, хваляючыя сустрэчы.

Я. САДОВСКИ.

НОВАЯ ВЫДААНІ ТВОРАУ Я. КОЛАСА

Дзяржаўнае Выдавецтва БССР да 40-годдзя літаратурнай і грамадскай дзейнасці Якуба Коласа выдала 12-тысячным тыражом 1 том «Вершаў» і паэму «Адплата». Знаходзіцца ў вытворчасці аповесць «Дрыгва» і зборнік вершаў «Мой дом», у які ўключана 35 вершаў народнага паэта, напісаных ім пераважна за гады Айчынай ваіны.

ПАЭЗІЯ І ЖЫЦЦЁ

У мінулым многа палкіх сэрцаў білася пачуццём тугі на ідэалу, які ў нашы дні прымае рэальныя абрысы і формы.

Фантазія, якая накіравана ў будучыню, здоляна прадбачыць гістарычны ход паэдыі, з'яўляецца магутнай зброяй у перабудове свету. Такого роду рамантыку меў на ўвазе А. М. Горкі, калі пісаў, што «у буйных мастаках рэалізм і рамантызм заўсёды быццам злучаны ў адно» (М. Горкі — «Арткулы аб літаратуры і літаратурнай тэхніцы», 1931 г., стар. 63).

Эліце рамантызма і рэалізма Горкі лічыў асабліва характэрным для вялікай рускай літаратуры, падкрэслваючы, што гэта іменна «і надае ёй тую арыгінальнасць, тую сілу, якая ўсё больш прыкметна і глыбока робіць уплыў на літаратуру ўсяго свету» (там-жа).

Рэалізм нічога агульнага не мае з натуралістычнай дакладнасцю ў паказе жыццёвых з'яў з дробным быццём і вузкім эмпірызмам.

Якуб Колас — пісьменнік-рэаліст, у якога дасканалое веданне народнага жыцця спалучаецца з палкім паэтычным парываннем у будучыню.

У дарэволюцыйны час ён бачыў людзей, страшэнныя пакуты працоўных бедзай, сацыяльна і нацыянальнае бясраўе народа. Як шчырае жаданне шчасця свайму народу, як вера ў сацыяльную справядлівасць, і з'явілася на свет паэма «Сымон Музыка».

Паэма малое лёс сялянскага хлапца з багатай паэтычнай душой, які ва ўмовах царызма марна траціць свой талент і вымушаны гібець у цемры, беднасці і знявазе.

Усе імкненні Сымона накіраваны ў будучыню, якая павіна спраўдзіць яго мары аб шчасці народа. І таму мы міжвольна ўспрымаем ясныяе шуканне Сымонам гармоніі жыцця і ідэала, які увасабленне справядлівых імкненняў усіх лепшых сыноў народа да ўстанаўлення праўды і справядлівасці на зямлі.

Уся паэма быццам гаворыць нам: «Паглядзіце на гэты свет! Колькі ў ім разліта харастава, свежасці, рознастайных фарбаў, але ўсё гэта незвычайнае багацце адбрана ад працоўнага чалавека, а сам ён кінуў у цяжкую ядлолю, на марную трату душэўных і фізічных сіл у клопатах аб кавалку хлеба...»

Сунастаўляючы рэальныя ўмовы жыцця з прыгожым ідэалам, Колас кліча да барацьбы за ператварэнне гэтага ідэалу ў справяднасць. Яго паэма — «гэта апафеоз эмаюнага шчасця» чалавека — шчасця ў верным служэнні народу і ў змаганні за вялікі яго ідэал.

Соцыяльна-несправядлівага ладу пануе грубая сіла. Абшары прыроды насяляюцца волатамі, асілкамі, абаронцамі справядлівасці і чалавечых правоў, і аб іх подзвігах складаюцца чужоўныя легенды.

Маленькі Сымон першы свой наўны позірк звяртае на прыроду, адкрываючы ў ёй безліч розных таямнічых з'яў і пудаў. Нейкая невядома сіла цягне яго ўдалеч.

У прастор і хлопчык прагне: Там другі наўнуа лёс. І вось адбываецца першы сур'ёзны канфлікт паміж яго марамі і «прозаі жыцця»: ён вымушаны думаць «як здабыць іды?»

Усё далейшае жыццё Сымона — нясмысленная барацьба з перашкодамі на шляху да дасягнення ідэала. Нездарма дзед-пастух непакоіўся, як-бы не разбіўся Сымон, як той чужоўны звон з яго ўласнай казкі.

У змаганні за свой лёс музыка пазнае свет і людзей. Ён паступова усведамляе тое, што раней было для яго толькі таямнічым загадкай. Ад выпрабаванняў жыцця загартоваецца яго воля. Адчуўшы вялікую натхняльную сілу, ён аддае талент свайму народу, каб асвятляць яго цяжкі шлях шчырымі, праўдзівымі песнямі.

То не музыка — натхненне, Сэрца жар, агонь душы. Злотасярае імкненне, Песня зорнае вышы.

Сымона вабця да сябе магутная стыхія прыроды, які сімвал будучых змен, які прага жаданай:

Воля вольная і шырокая... Ён іграў: Аб імкненні тым сусветным Што чуваць у бурі, грому. Сваё высокае прызначэнне мастака-музыкі Сымон бачыў у служэнні тым, хто вымушаны жыць у цемраці, у жудаснай няволі:

Свет хацелася абняць І людзям бліскаўчай зоркай У іх цемраці зазаяць.

Змірэння з жыццём, якое бачыў наўнола да сябе музыка, было немагчыма, бо ў грамадстве панавала сацыяльная несправядлівасць:

Адным жыць да панаваць. А другім — адна дарога: Сваё жыццё марнаваць. Яго не вабяць да сябе ні «бляск у вокнах — смех фальшывы» багацель-папоў, якія будуць сваё шчасце на няшчасці другіх, ні брудна-дробны лад жыцця ў карчме, якая ўвасабляла шчасце ў мяшчанскім разуменні. Бескарнаслівае, высокае, роднае паэтычнае пачуццё не прымала бязлівай маралі: «Зверам будзь сярод аўраў, між авечак — агняткам, якую прапаведваў стары жабрак.

ВЫДАТНЫ ТВОР БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

«Новая зямля» Якуба Коласа з'яўляецца не толькі выдатнейшым творам пісьменніка, але і ўсёй нашай літаратуры. Паводле сілы і праўдзівасці, шырыні ахопу жыцця і побыту беларускага народа ў дарэволюцыйную эпоху, паводле значнасці ідэі і сваіх мастацкіх вартасцяў паэма з'яўляецца каштоўным укладам у скарбніцу літаратуры.

Пры ацэнцы «Новай зямлі» важна ўлічыць той факт, што ў ёй адлюстраваны грамадскія адносіны напярэдадні рэвалюцыі 1905 г. «Сваімі вытокамі паэма зыходзіць з канца дзевятнацатага стагоддзя, калі самаўладна-паліцэйская сістэма была ў поўнай сіле, калі ўсе працуючы для свежых павеваў думкі былі шчыльна пазамыкаваны, а на шмат якіх закутках Беларусі яшчэ захаваўся рэшткі прыгоніцтва» (Я. Колас. Прамова да 3-га выдання «Новай зямлі»). Колас паказаў важны гістарычны момант у жыцці сялянства, момант абуджэння пацуюца чалавечай годнасці, усведамлення сваіх класавых інтарэсаў, імкнення вызваліцца ад эксплуатацыйна-памешчыкаў, а таксама барацьбу сялянства за зямлю і свабоду.

Селянін, паказаны ў «Новай зямлі», — гэта селянін, які яшчэ не ступіў у барацьбу са сваімі ворагамі — памешчыкамі, а толькі падмаўса да барацьбы.

Лёс Міхала і яго сямі нагадвае лёс мільёнаў сялянскіх сямей у дарэволюцыйны час, якія знаходзіліся пад цяжарам памешчыцкай эксплуатацыі і паўперываляліся.

Паступіўшы на службу ў якасці лесніка да ўсёльскага князя Радзівіла, Міхал робіцца нявольнікам і беспраўным чалавекам. Больш таго, у залежнасць ад леснічнага трапляе і ўся яго сям'я. Становіцца нявольнікам нараджаецца ў Міхала імкненне зрабіцца свабодным і незалежным чалавекам. Будучае для яго было няясным і незразумелым, а мінулае пачынала ўяўляцца ў ружовым святле. Для батрака Міхала самастойны гаспадар на свайй уласнай

зямлі здаецца зусім вольным чалавекам. Адсюль зразумелае жаданне героя — набыць уласную зямлю «і не залежыць ні да кога».

Аднак, зусім няма ніякіх падстаў сцвярджаць, быццам паэма з'яўляецца апафеозам прыватнай уласнасці. Уся паэма і асабліва наступныя радкі сведчаць яхрэ аб адваротным:

Так смерць леснічага старога Міхала моцна ўскалыхнула і ўсё ўверх дном перавярнула. І тут у першы раз Міхала Вось гэта думка напалатка: Купіць зямлю, прыдбаць свой кут, Каб з панскіх выпутацца пуг.

Герой марыць аб набыцці зямлі не для таго, каб акулачыцца, а каб вырацца з панскіх пуг.

Імкненне герояў вызваліцца ад тыраніі эксплуатацыйнага, зрабіцца свабоднымі — гэта галоўнае імкненне беларускага народа (ды не толькі беларускага), якое паклала свой адбітак на ўсе падзеі пачатку дваццатага стагоддзя. Такім чынам, «Новая зямля» з'яўляецца творам аб вялікіх народных імкненнях, у аснову якога пакладзена прагрэсіўная ідэя.

Упартыя намаганні Міхала і Антоса ажыццявіць свае намеры прымушаюць іх больш пільна прыглядацца да навакольнага жыцця. Ад нявысці да леснічага яны прыйшлі да абурэння на парадкі, устаноўленыя ў лесніцтве, ад нявысці да царскіх служкаў — да абурэння на парадкі дзяржаўныя. Важным момантам у развіцці самасвядомасці герояў будзе паездка Антоса ў губерскі горад Вільню. У выніку гэтай паездкі Антос пераканаўся, што жыццё дзельці люд на дзве нароўныя палавыны — «на багачоў і на галоту»; адны вымушаны век свой марнець, а другія спажываюць усё іх здабыткі.

Змагаючыся за набыццё зямлі, Міхал на абмежаванасці свайго сялянскага светапогляду не мог зразумець самага істотнага — пакуль улада будзе ў руках памешчыкаў і цара, ён і на ўласнай зямлі застаецца беспраўным чалавекам. Ён не мог зразумець, што быць уласна свабодным можна толькі тады, калі будзе свабодны ўсе, яму падобныя. Свабоду для ўсіх можна здабыць у згуртаванай барацьбе і толькі разам з такімі-ж прыгнечанымі і эксплуатаемымі пролетарыямі горада. Але ў гэтым і ёсць трагедыя героя. Ён ралічыву вызваліцца пры дапамозе ўласных сіл, але іх нехапіла.

Толькі паміраючы, Міхал зразумее гэта. — Антоска!.. родны мой каню... Перагарэў, адстаў, знікаю... Вядзі-ж ты рэй, вядзі... адзіно... Як лепшы брат, як родны сын... Бог не судзіў мне бацьчы волю І кідаць зерні ў свае ролі... Зямля... зямля... туды, туды, брат, Будуй яе... ты дай ёй выглад... На новы лад, каб жыць навова.

Міхал усё сваё жыццё знаходзіў пад «уладай зямлі» і толькі перад смерцю пераканаўся ў неабходнасці «уладам над зямлёй». Іменна такі шлях прарабіла сялянства ў рускай рэвалюцыі. Ад нявысці да памешчыка, стражніка і пісара яго прыйшло да нявысці да міністраў і цара. Вышэйсказанае дае падставу сцвярджаць, што асноўная ідэяная вартасць паэмы заключаецца ў паказе заканамернага і абумоўленага імкнення сялянства да рэвалюцыі.

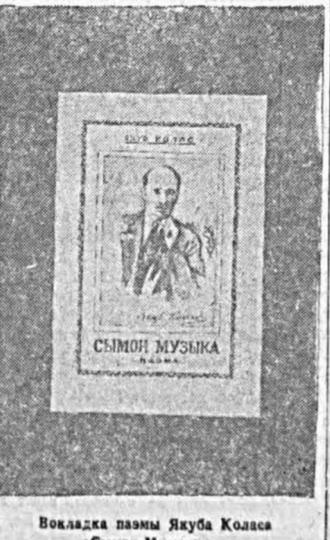
Вывучэнне архітэктонікі паэмы падмацоўвае правільнасць зробленых у адносінах яе ідэй вывадаў.

«Новая зямля» паказвае, якімі незычымымі фізічнымі і духоўнымі здольнасцямі адораны народ, але з прычыны нявольніцкага стану гэтыя здольнасці не маглі праявіцца ў поўнай іх сіле. У гэтых адносінах характэрным з'яўляецца воораб Антоса. Дома — ён выключны гаспадар, і як майстар на ўсе рукі вядомы ва ўсёй ваколіцы. Усе звяртаюцца да яго за дапамогай і парадзі. У дарозе ён — кемлівы пасажыр, у горадзе — уважлівы назіральнік і сваёсабытвы філосаф, які ўсёе не толькі наглядае, але і рабіць правільныя вывады. Новая абставіны даюць магчымасць выявіць новыя здольнасці героя, аб якіх чытач раней і не думаў. У паэме ідзе рэч не толькі аб наўным, але і аб магчымым, якое знойдзе сваё выяўленне, калі чалавек будзе свабодным. Зусім не выпадкова Колас да гэтага зноў звяртаецца ўжо ў наш час у вершы «Раскуты Прометэй».

Ідэяная вартасць «Новай зямлі» такім чынам заключаецца таксама і ў гістарычным адмаўленні сацыяльна-эканамічнага ўкладу жыцця, які не дае магчымасці свабодна развівацца здольнасці народа.

Значэнне паэмы ў гісторыі літаратуры заключаецца ў тым, што яна сцвярджае заканамернасць працэса гістарычнага развіцця грамадства. У аснову яе пакладзена вялікая прагрэсіўная ідэя — ідэя неабходнасці палітычнай і эканамічнай свабоды для чалавечай творчым.

Ю. ПШЫРКОЎ.

Вокладка паэмы Якуба Коласа «Сымон Музыка»

Вокладка паэмы Якуба Коласа «Новая зямля»

Даклад т. Жданава аб часопісах „Звезда“ і „Ленінград“ і задачы беларускай літаратуры

Міхась ЛЫНЬКОЎ

Паставы ЦК ВКП(б) аб ленінградскіх часопісах, аб рэпертуары тэатра, аб кінофільме „Большая жизнь“, а таксама даклад тав. Жданава глыбока ўсхвалявалі беларускую пісьменніцкую грамадскасць, прымуцілі яе прыдумача, азірнуцца на пройздены шлях, перагледзіць свае творчыя здаткі.

Думкі, выказаныя тав. Жданавым у яго дакладзе аб нашым народзе, аб сіле і перавагах нашай культуры, аб вялікай ролі, якая выпадае на долю маладога сөөка палення, аб задачах яго выхавання, аб ролі літаратуры ў гэтым выхаванні—паўнічы заўсёды быць пучыводнай воркай у творчай дзейнасці кожнага пісьменніка. Мы павінны заўсёды памятаць, што сөөка пісьменнікі, як і ўсе работнікі ідэалагічнага фронту, паставлены на перадавую лінію агню, бо ва ўмовах мірнага развіцця—аднаўлення і будаўніцтва—вызначнае ідэалагічнае работніцтва яшчэ больш павялічваецца. Народ, дзяржава, партыя хочуць каб літаратура актыўна ўрываўся ў жыццё і побыт сөөкага чалавека. Большэйка высока цэняць літаратуру, выраза бачнае яе вялікую гістарычную місію ва ўмацаванні маральнага і палітычнага адзінства народа.

Буднішняя памылкі ленінградскіх літаратараў, аб якіх гаворыцца ў паставе ЦК ВКП(б) і ў дакладзе тав. Жданава, памылкі, якія прывялі да з'яўлення ў друку актывістскіх твораў Зошчанкі і Ахматава, у той ці іншай ступені маюць месца і ў асяроддзі беларускіх пісьменнікаў. Вядома, гэта не азначае, што ў нас абавязкова павінны быць свае зошчанкі і свае ахматы, як гэта спрабавалі часам дзесяткі паасобныя людзі, якія прывыклі да мыслі механічна. Яны ледзь не наклеілі ярлык актывістскага пісьменніцтва тэсе Элі Агнявет. Я не абараняю яе апошніх вершаў, змешчаных у часопісе „Полымя“ № 6. Вершы сапраўды беззлыя, пустыя, іх не варта было публікаваць у часопісу, але за іх і не варта адрараць паэтыку наследніца Ахматава. Ні сваім жывіцём, ні сваім паходжаннем, ні ўсёй сваёй папярэдняй творчай працай Агнявет не дала нам такіх падстаў.

Якія асноўныя недахопы перашкаджалі і перашкаджаюць у працы беларускай літаратурнай арганізацыі, перашкаджаюць нашым пісьменнікам працаваць на поўную блу сваіх здольнасцей, сваіх творчых магчымасцей?

Адзін з гэтых недахопаў, які правільна адзначыў наш друк, гэта тое, што Праўдзіне Саюза не з'яўлялася сапраўдным цэнтрам ідэяльна-творчага жыцця пісьменнікаў. Яно ўдзяляла надзвычай мала ўвагі творчым пытанням. Праўдзіне і партыйная арганізацыя недастаткова займаліся выхаваннем пісьменнікаў як верных і чуйных выразнікаў інтарэсаў народа, сөөкага дзяржавы, як дзейных памочнікаў партыі ў камуністычным выхаванні моладзі. Яны мала клапаціліся аб павышэнні культурнага і ідэяльнага ўзроўня пісьменнікаў, недастаткова займаліся з маладымі і пачынаючымі пісьменнікамі, амаль што нічога не зрабілі ў сэнсе забеспячэння тэарэтычнага росту нашых маладых крытычных і літаратурных кадраў.

Усім да рэчы заўважым нашага друку, што ў Праўдзіні Саюза запанавала ў некаторага часу дух заспакоенасці, які зніжаў творчую актывнасць паасобных таварышоў. Мы можам гаварыць і аб пэўных правах прытулення пацучы адказнасці пісьменніка перад народам, перад дзяржавай за сваю працу, за даручаную яму справу. Тут трэба сказаць аб тым, што некаторыя пісьменнікі фармальна ставяцца да сваёй абавязка членаў Праўдзіны, як агню баянца ўдзелу ў арганізацыйнай і кіруючай працы.

Адсутнасць калектыўнага пачатку асабліва сказваецца ў працы часопісаў, дзе рэдкалігі лічацца толькі на паперы і не прымаюць анікага ўдзелу ў жыцці гэтых выданяў, у забеспячэнні належнага і ідэяльнага і мастацкага ўзроўня часопісаў. Менавіта гэта ў спалучэнні са зніжэннем патрабаванняў да аўтараў з боку рэдакцыі прывяло да азначанага засмешвання літаратурным бракам альбо творами нізкага ідэяльнага і мастацкага ўзроўня старонак часопіса „Беларусь“ і часткова часопіса „Полымя“. Вось апавяданне „Камандзір гарматы“ М. Лупскаво. Што хацеў сказаць аўтар у гэтым апавяданні, якую ідэю хацеў выказаць праз уяўны сваіх герояў, якімі якімісьці хацеў надзяліць ён сваёго камандзіра гарматы Піліпа Лешчака,—усё гэта застаецца для чытача неразгаданым рэбусам.

Прымітыўнае і надзвычай мізэрнае па сваёму ідэям зместу і другое апавяданне Лупскаво „Клава“. Тут аўтар, відаць, хацеў паказаць нам рэч маладой работніцы, тая праца, якая характэрная для развіцця яе, як стыханайкі. Але аб усім гэтым мы не знаходзім у апавяданні аніякага радка, акрамя хіба лаканічнага наміку, што Клава надумалася падкаладваць на тачку з кожным новым рэбам на адной цагляне болей.

Такім чынам, пісьменнікі спыніліся на поўдарозе, абарнуў апавяданне на тым месцы, адкуль і павінны былі-б разогортацца самыя цікавыя падзеі, праз якія аўтар здолеў бы вырашыць сваю ідэю зладу ў жыццё мастацкай форме.

Не задавальняе і яго апавяданне „З далай дарогі“.

Расцягнутае, нуднае, поўнае розных натуралістычных апісанняў апавяданне А. Якімовіча „Сустрэча“.

Цікавае па задуме „Апавяданне пра вяртанне сэрца“ і „Грамадзянскія ўраўненні“ сярнім, недапрацаваным твораў. Яго апавяданне „У прымах“ напісана паспешліва, нехайна. Штучнасць, саладкавая сентыментальнасць, агонія тэндэнцыйнасць, адсутнасць глыбокай мастацкай абгрунтаванасці чалавечых паводзінаў робяць гэты твор падобным да звычайных чарнавых навідаў.

Тое-ж самае можна сказаць аб апавяданні У. Краўчанкі „Дачка Марыйка“, аб апавяданні А. Кулакоўскага „У новай хаце“. Гэта толькі намікі на мастацкі твор. Апавяданні У. Краўчанкі „Чэрвень“, напісанае вопытнай, прафесійнай рукою, пераходзіць ад аналітычнасці, якая з'яўляецца што ідэйнае значэнне твору.

Рэдакцыя часопіса „Беларусь“ не варта злы-б друкаваць таксама пашлавага гавору А. Алешкі „Журба і Моншкі“. Гэма аўтару, які не з'яўляецца навіком у літаратуры і тым не менш вядуць марудна становяцца на ўласныя ногі, трэба сур'езна падуумаць аб ідэйнай накіраванасці сваёй творчасці.

Мы не мелі-б ніякай патрэбы напамінаць аб большасці гэтых твораў, каб яны ў сабой част былі прадметам сталых творчых абмеркаванняў у рэдакцыях часопісаў, у рэдакцыях, у творчых секцыях Саюза, на пасяджэннях самога Праўдзіны, у таварыскіх гутарках з нашымі маладымі пісьменнікамі. Там-б не з'яўляліся сярнім, недапрацаваным творам, надзвычай нізкага ідэянага ўзроўня, а часам проста аналітычным і такім, якія скажыце сөөкаму рэалізму, прыбываюць і прыносяць сөөкамі людзей.

Трэба больш падрабязна сымніцца на кнізе М. Клімковіча „Лясное возера“. У кнізе ёсць апавяданні, адзін нарыс і нават некалькі вершаў. Вершы прыягнуты сюды іна кантрабанды. Аднак, мы нічога не мелі-б супроць гэтых вершаў, калі-б яны сапраўды прадставілі нашу паэзію. На самай-жа справе гэтыя вершы надзвычай нізкага мастацкага якасці. Што маюць агульнага з паэзіяй такіх радкі аб фашыстах:

Ці-ж то людзі, што культуру
Усіх народаў іншых нішчуць,
На яе руінах здуру,
Як старцы, ў сөөка свечуць.

Усе адзначаць слабых вершаў, змешчаных у нарысе, ніяк не выратоўваюць словы аўтара, што „чыталі і іншыя вершы, чыталіся вершы Янкі Купалы, Якуба Коласа“. Тут, што называецца, аўтар яўна размыўся з элементарнай сціласцю. У апавяданні „Мальвіна доля“ М. Клімковіч прымушае свайго дзеда-героя рабіць неусветныя рэчы. Ён адзі раз спрабавалі з групай немцаў і паліцэйскіх. Аднак, клімковічу дзеда гэтага здалося замала, і ён задумаў пакараць злоўжывага немца той-жа карай, якую гэты немец рыхтаваў для бабкі Кастусікі і малой Мальвіны. Дзед прыязваў немца да кола вадзянога млына і, пусціўшы млыні, пачаў тапіць ворага. Дзеда хацелася, каб на гэтую кару паглядзела і бабка. Але бабка памерла ўжо ад перанесеных пакут. Раззлаваўся дзед на бабку: „Не магла ты памеціць, помсты маёй не пабачыўшы“. І дзед бярэ старую ў аханак, выносіць яе на снег, садзіць ля млына, каб яна бачыла вадзяное кола, і прыгаварвае: „Глядзі, бабка, глядзі, Кастусіка. Гэта яму за нявестку, гэта за ўнука, гэта за твае крывавыя мукі“.

І шчы на цэлыю старонку круціцца вадзяное кола, а дзед, нібы дзючок з памінальнай, усё гаворыць бабцы: „Глядзі, бабка, бабка Кастусіка, глядзі. Гэта за ўнука твайго“. І здавалася дзеда, што бабчына „жывая душа тут пры ім і адабрэе яго кару над ворагам“.

Так пісаць аб вялікай нянянісці нашага народа да ворагаў нельга.

Герой апавядання, дзед, вырашыў пакараць немца той-жа карай, якую немец рыхтаваў для бабкі дзеда людзей. Аўтар тут не зусім правы, дапускаючы такую сітуацыю, у якой ён прынямае мараль сөөкага людзей да мараль заахпіка-немца, немца-фашыста. Такая падзея магла мець месца, але абавязваць яе, рабіць яе тыповай у мастацкай літаратуры непатрэбна. У апавяданні „У хамуце“ аўтар хвалявіта любячыя пакутамі двух сөөкага жанчын — маці і дачкі, якія фашысты для дзедаў, для знявагі запрэлі ў плаг. Тут-жа аўтар не зусім да рэчы прылятае казку аб бусе.

Надзвычай надумана ўсе сітуацыі ў апавяданні „Мікітавы боты“. Пастуха Мікіту, які разам з пастухом Мікітай ратуе калгасны статак, злавлілі немцы. Нямецкі аўтаматчык выдэ полем звязанага Мікіту. І вось Мікіта думае: „Давай толькі да дуба, што каля пушчы, а далей ні нагой. Крок далей — здрада, ганьба. А так — дуб, напэўна, назавуць „Мікітавы дуб“, вось і помнік мне гатоў на якіх сто ці дзвесце гадоў...“ Гэтая фраза, надумана аўтарам, гучыць досыць абразліва ў дачыненні хача-б да самога Мікіты. Не аб гэтым думалі людзі нашы, калі трапілі ў цяжкое становішча—не аб помніках для сябе.

Вядома, Мікіта, хача і звязаны, але выратоўваецца ад кавіра, нават адбірае ў яго аўтамат. Ён нават запінае, што на левым боце ў немца нехапала двух цыкоў. А ў пастуха Мікіты немцы адабралі яго

новыя боты, на якіх былі падкоўкі і выразанымі ножкамі літарамі „М“. І вось на працягу колькіх год Мікіта і Мікітка, зрабіўшы партызанскімі разведчыкамі, ператварыліся ў своеасаблівых следопытаў: Мікіта шукае тых следоў, у якіх не хапала двух цыкоў у другім радзе на левай назе, а Мікітка следоў ад абшасаў, на якіх ножкамі былі выразаны дзве літары „М“. Следы былі знойдзены і справядлівацца, што называецца „перамагла“.

Усе гэтыя падкоўкі, следопытскія практыкаванні звалі аўтара ў бок ад сапраўднага паказу той мужнай і гераічнай барацьбы, якую вёў сөөка народ супроць фашысцкіх захопнікаў.

Надумана і зусім не ў плане кніжкі—апавяданне „Тры хаты“.

Кніжка мае і цэлы рад моўных, стылістычных нехайнасцей. Аўтар кажа пра нейкія „белыя арктычныя месцы ў ведах“ (стар. 6). Дарогі—у яго не дарогі, а „каб-рубкі гістарычных рог горала“ (ст. 37). Рука яго героя ловіць у паветры не проста рэч, а „якую-небудзь матэрыяльную рэч“. Ён дзеціць пейзажы на спакойныя і неспакойныя (стар. 79). Ён дапускае такія зняграбныя выразы: „Толькі два суровыя позіркы,—адзін камандзіра партызан на салата, другі Смыка на дачку з пераводна на раскіданым ёю на ложку рэчы Агаты і Марылі (яка зварок раскідала дурніца, каб быць пяцілі забеспячэннем)“,—прымуціліх падняці і другія рэчы“ (стар. 60). Гэтыя прыклады гавораць аб нехайных адносных аўтара да мовы, да мастацкіх сродкаў у творы.

Кажучы аб гэтых ідэйных і фармальных недахопах апошняй кніжкі М. Клімковіча, я падкрэслваю аноў, што гэтых недахопаў можна было-б пазбегнуць, каб перад тым, як друкаваць апавяданні, абмеркаваць іх у творчай секцыі, ці на Праўдзіні, ці ў часе сапраўднай творчай гутаркі рэдактара з аўтарам.

Надзвычай кепка ў нас справа з крытыкай і самакрытыкай. Кадры нашых крытыкаў нештамлікі і ў пераважна большасці малакваліфікаваны. Фармальны аналіз твораў, адсутнасць вострых палітычных ацэнак паасобных літаратурных з'яў, нізка прафесійны ўзровень работ — усё гэта характэрна для сённяшняга ўзроўня нашай крытыкі і літаратурнаацэнаў. А ўсё гэта—вынік слабай узброенасці марксісцка-ленінскай тэорыяй. Адсюль вынікаюць і паасобныя памылкі нацыяналістычнага характару ў работах некаторых крытыкаў і сама іхніх брак у работах другіх. Зразумела, што такая крытыка аказвае слабае ўздзеянне на агульны рост літаратуры, на яе фарманванне, на яе ідэйную накіраванасць. Маюць часам месца і факты выступлення крытыкаў з чыста гурлавых меркаванняў, падмена інтарэсаў дзяржавы і народа інтарэсамі і меркаваннямі прыватных, асабістых.

Частка крытыкаў працуе яшчэ з аглядкай. Ім нехапае часам ініцыятывы, смеласці не толькі ў паставоўцы той ці іншай праблемы, але проста нават у элементарным аналізе таго ці іншага твору. Да гэтага часу ніводнага радка не напісана нашымі крытыкамі пра апошні „Георгі Скарына“ М. Садкоўкі і Е. Лывова, а таксама пра пачатак новага рамана Стахоўкі — „Пад мірным небам“.

Карэньная змена ў стане літаратурнаацэнаў і крытыкі нам надзвычай патрэбны. У нас шмат блытаніны ў ацэнцы розных літаратурных перыядаў, асобных літаратурных з'яў, а тым больш у ацэнцы розных літаратурных школ і напрамкаў, у ацэнцы нашай спадчыны.

Трэба сказаць, што Саюз СПБ у цэлым працягвае пэўную індэферэнтнасць да такой, скажам, справы, як складанне інстытута літаратуры Акадэміі Наук падручніка па гісторыі беларускай літаратуры. А гэта-ж наша непарэшная справа. Трэба знясіць нейкія формы супрацоўніцтва, дапамогі нашым пісьменнікам гэтай складанна і адказнай справе.

Да адмоўных з'яў трэба аднесці і хвалявіту базальнасць крытыкі і самакрытыкі ў частцы нашых пісьменнікаў, якія часам проста лічць крытыку ні чым іншым, як смяротнай для сабе абразай. Патрэбна наўчыцца разгаварыцца на крытыку правільна.

Калі гаварыць аб адмоўных з'яўшчых у нашай паэзіі, мы можам указаць на паасобныя элементы містыкі, суму, упадніцкага настрою, слязлівасці, адыходу ад сучаснасці, пэўнай абывакавасці, халоднай рытарычнасці ў некаторых вершах. Асобныя паэты ў лірычных вершах на глыбока інтымным тэм часам да таго адрываюцца ад сучаснасці, што літаральна заблытаваюцца „ў косах мілья“ ці тонуць у „ваках суседа Янкі“, ды пры гэтым часам столькі разводзяць нуды, сусветнага, а то і мільпланетнага суму, адчаю, што чытач за галаву хапаецца: „Нахай-бы ты спаранела такое каханне“. Нашым амаатарам любоднага лірыкі варта прыгадаць чудовыя, крышталёвыя па чыстае пацучы твора бессмертнага Янкі Купалы, прыхвечаныя чалавечаму каханню. Колькі ў іх сцяглай радасці, веры ў чалавека і ў яго шчасце. І як арганічна спалучаны глыбока-інтымны перажыванні чалавека з глыбокімі сацыяльнымі матывамі. І якой сонечнай цёпласцю, радасцю, жыццесцявардальным аптымізмам сэгэта кожнае слова паэта аб каханні чалавека!

Гаворачы аб некаторых недахопах беларускай паэзіі, патрэбна сказаць, што яны

не характэрны для ўсёй нашай паэзіі і для творчасці лепшых паэтаў. І на сённяшні дзень наша паэзія з'яўляецца вядучым жанрам у беларускай літаратуры. І трэба думаць, што яна будзе займаць камандныя вышні і ў бліжэйшых гадах, калі цвяроза ўдлічыць нашы наважныя паэтычныя кадры. У нас багата здольных і таленавітых паэтаў. І калі яны будуць тварыць і вучыцца, яны з гошрам панясуць сянь паршніства ў нашай літаратуры і не з меншым гошрам прадставіць беларускую літаратуру перад усімі народамі Сөөкага Саюза.

Драматургам, а тым больш празаікам, і яшчэ болей нашым крытыкам, трэба дагляць нашу паэзію. Я маю на ўвазе добрае таварыскае творчае спаборніцтва жанраў нашай літаратуры.

Есць у нашай арганізацыі недахопы, адмоўныя з'явы, якія не маюць здавалася-б простага дачынення да літаратуры, да творчасці. Гэтымі днямі на Праўдзіні ставілася пытанне аб паводзінах А. Астрэйкі. Выступіўшы гаварылі аб цэлым шэрагу фактаў з прыватнага жыцця Астрэйкі, ні ў якім разе не сумішчалых з годнасцю літаратара, а яго роляю ў сөөкамі грамадстве. Прыгавалася і п'янства, і бытавая разбэшчанасць, і поўная бездакнанасць яго выступленняў, і г. д. Усе гэтыя з'явы прывялі ўжо да таго, што Астрэйка дапісаўся да „сініх коней“. Справа, вядома, не толькі ў „сініх конях“, а і ў тым, што ён забываецца на сваю пачэсную ролю сөөкага паэта. Справа ў тым, што некаторыя літаратары, падобныя да Астрэйкі, робяць літаратуру сродкам лёгкіх заробкаў. Праўдзіне сурова асудзіла паводзіны Астрэйкі як паводзіны ганебныя. Гэта паставона павінна быць папярэджаннем і некаторым другім членам ССПБ—у прыватнасці — паэту К. Цігову.

Можна яшчэ гаварыць аб цэлым шэрагу розных недахопаў і непадолах у нашай арганізацыі, у нашым літаратурным жыцці.

Паасобныя прыклады няўдалых твораў, прыведзеныя мной, узяты з перыядычнага друку за гэты год. Я не спыняўся тут на творах, апублікаваных у мінулым годзе, не спыняўся на творах, якія падвергіліся больш-менш сталому абмеркаванню ў часе апошняга Пленума. Прыведзеныя прыклады няпоўназначнай літаратурнай прадукцыі не павінны стварыць уражання, што мы не маем нічога каштоўнага, скажам, у нашай прозе, у нашай крытыцы і літаратурнаацэнаў.

У прозе з'явіліся больш-менш буйныя творы, прысвечаныя і сённяшаму дню і гісторыі нашага народа. Пішучыя новыя аповесці і раманы. Нашы маладыя празаікі робяць спробы брацца за больш шырока палотны. Нашы крытыкі прааналізавалі творчыя здаткі літаратуры за гады Айначнай вайны. Літаратурнаацэнаў правялі вялікую папярэднюю работу па збору матэрыялаў для гісторыі беларускай літаратуры, па напісанню асноўных раздзелаў падручніка па гісторыі літаратуры.

Але, зразумела, што ўсё зроблена нам—гэта нязначная частка таго, што мы павінны зрабіць, выходзячы з тых велізарных задач, якія паставілі перад нам партыя і народам, дзяржавай. Беларускія пісьменнікі апраўдалі высокі давер партыі і народа ў гады суровай Айначнай вайны. Яны павінны апраўдаць гэты высокі давер і зараз, калі ва ўмовах мірнага развіцця не знімаюцца, а наадварот, вырастаюць задачы ідэалагічнага фронту і ў першую чаргу літаратуры (А. Жданаў). Справа ідзе аб пераходзе на новую, больш высокую ступень развіцця беларускай літаратуры. Мы ў вялікім даўгу перад народам. Мы не далі яшчэ ніводнага манументальнага твору, які паказаў-бы ва ўсёй велічыні гераізм і мужнасць народа ў дні Айначнай вайны, яго трываласць і непахіснасць у партызанскай барацьбе з фашысцкімі агравімі, яго адданасць справе партыі Леніна-Сталіна, яго слаўную абарону вялікіх заваяў Кастрычніка. Яшчэ не напісаны вялікі творы і аб гераічнай рабоце народа па аднаўленню сваёй гаспадаркі і культуры.

Мы можам дамагчыся поспехаў у нашай творчай дзейнасці толькі пры ўмове карэнай перабудовы ўсёй нашай работы. Адзін з умоў гэтай перабудовы павіна быць і рашучая творчая актывізацыя ўсіх нашых пісьменнікаў. Мы не можам больш чарпць такога становішча, калі той ці іншы пісьменнік не мае нам творчай прадукцыі на працягу некалькіх год. Мы павінны ўважліва прыглядзецца да прычыны яго паадываецца ў асобных вершах П. Панчанкі („У Вільні“), які часам жартуе дзеля жарту, Над радом паэтаў даўноўце старыя формы. Паэты карыстаюцца замшлым рэкавітам, у чым выдзяляюцца перападаванне сіла інерцыі, а што яшчэ горша—ігнараванне патрабаванняў часу. Пытаннем творы і формы Саюз сөөкага пісьменнікаў Беларусі не аддаваў належнай увагі. Абмеркаванні новых твораў, як правіла, праходзілі па саматужыням.

М. Клімковіч і І. Гурскі ў сваіх выступленнях крытыкавалі хібы зборніка апавяданняў М. Лынькова „Астап“.

— Мова апавяданняў М. Лынькова нясе на сабе адзнакі паспешнасці і недапрацаванасці,—значыць І. Гурскі.

Сход пісьменнікаў г. Мінска

На працягу трох дзён з 19 па 21 кастрычніка адбыўся агульны сход пісьменнікаў г. Мінска. Пасля даклада старшыні Праўдзіны Саюза сөөкага пісьменнікаў Беларусі М. Лынькова на тэму: „Даклад тав. Жданава аб часопісах „Звезда“ і „Ленінград“ і задачы беларускай літаратуры—пачаліся ажыўленыя спрэчкі.

— Гістарычная паставона ЦК ВКП(б)—значна ў сваім выступленні Ул. Карпаў,—ускрылі карэньныя хібы раду сучасных твораў літаратуры і мастацтва і паказалі на тым канкрэтных прычынах, якія абумовілі з'яўленне твораў пошлых, чужых, або беззлыных і памылковых, што скажыце сөөкаму рэалізму, збядняюць вообраз сөөкага чалавека і не выходзяць нашых людзей у камуністычным духу. Гэтыя прычыны заключаюцца ў тым, што ў некаторых пісьменнікаў адсутнічала належная сувязь з жыццём, а таксама правільнае разуменне задач і прызначэння сваёй творчасці.

Ул. Карпаў падверг крытыцы апошнія лёгкадумныя, беззлыныя вершы Э. Агнявет і адзін з шкідных па сваёй ідэі сатырычч твораў М. Лужаніна.

У сваім выступленні П. Пестрак спыніў увагу пісьменнікаў на становішчы беларускай крытыкі.

— Я стаю за такую крытыку,—сказаў ён,—якая паказвае паэту становішчы і адмоўныя якасці яго твораў і дапамагае ўсвядоміць кірунак творчасці. Гэтага, на жаль, яшчэ няма. Напрыклад, у артыкуле „Новыя вершы М. Танка“ А. Кучар не паказаў паэту шляхоў, па якіх ён павінен ісці. Не можа задаволіць у гэтых адносінах і газета „Літаратура і Мастацтва“. Большасць членаў рэдкалегіі не прымаюць ніякага ўдзелу ў рабоце газеты, што адмоўна адбываецца на якасці друкуемых артыкулаў.

М. Модэль гаварыў аб паказе становішча героя ў беларускай драматургіі. Ён адзначыў, што гісторыя не ведала яшчэ такіх герояў, як Гастэла, Заслонаў, Даватар. Але да гэтага часу яны не знайшлі свайго адлюстравання ў нашай літаратуры. Больш таго, становішчы вообразы сөөкага людзей у некаторых п'есах падаюцца збяднянымі, шэрымі. У той-жа час адмоўныя персанажы надзяляюцца больш яркімі і выразнымі рысамі характару. Такімі п'есамі з'яўляюцца камедыя К. Крапівы „Міль чалавек“, п'еса В. Галаўчына „Жыццё вучыць“ і інш. Яшчэ горш справа ў п'есах для самадзейнай сцены. Рэспубліканскі Дом народнай творчасці распаўсюджвае пошлыя п'ескі, у якіх скажона паказваецца сөөкага рэалізму і сөөкага людзі. Ул. Нафэд, які з'яўляецца асноўным пастаўшчыком такіх п'ес, не правяў належнай самакрытыкі і нават на пасяджэнні секцыі драматургаў імкнуўся дзавесці, што патрабаванні высокай ідэянасці для малых форм павінны быць зменшаны.

— Міхась Лынькоў,—адзначыў Пятро Глебка,—у сваім дакладзе даў аналіз недахопаў, якія маюцца ў беларускай прозе і крытыцы. Але ў дакладзе не была намалевана агульная карціна стану сучаснай беларускай літаратуры і не вызначаны кірунак яе далейшага развіцця.

Да гэтага часу наша літаратура пакуль што адстае ад сучаснасці. Тэма аднаўлення прысвечаны толькі два адносна буйных празаічных твораў: „Станаўленне“ У. Краўчанкі і „Пад мірным небам“ А. Стахоўкі. У рада паэтаў заўважана імкненне аддзяліць ад актуальнай тэмы сённяшняга дня ў бок „вечных“ тэм. Я маю на ўвазе некаторыя вершы Ц. Крысько, а таксама асобныя маладыя паэты, якія некртычна пераймаюць гэты тэндэнцы ў сваіх старэйшых таварышоў. Побач з такімі творамі трэба адзначыць і вершы з актуальнай тэматыкай, але ў якіх не адчуваецца дыханне сённяшняга дня, а таксама вершы з нязначнай думкай і зместам, аўтары якіх імкнуча стаць у паставу філосафа. Надзвычай патрэбна літаратуры з'яўляецца напісанне аглядаў як творчасці паасобных пісьменнікаў, так і аглядаў усё літаратуры.

Аб некаторым захалпенні эстэтызмам, якое адчуваецца ў асобных вершах нават такога выдатнага паэта, як М. Танк („Апала зорка“ і інш.), гаварыў Ц. Крысько. Ён адзначыў, што захалпенне экзотыкай, гіпербалізацыя свайго „я“ адчуваецца ў асобных вершах П. Панчанкі („У Вільні“), які часам жартуе дзеля жарту, Над радом паэтаў даўноўце старыя формы. Паэты карыстаюцца замшлым рэкавітам, у чым выдзяляюцца перападаванне сіла інерцыі, а што яшчэ горша—ігнараванне патрабаванняў часу. Пытаннем творы і формы Саюз сөөкага пісьменнікаў Беларусі не аддаваў належнай увагі. Абмеркаванні новых твораў, як правіла, праходзілі па саматужыням.

М. Клімковіч і І. Гурскі ў сваіх выступленнях крытыкавалі хібы зборніка апавяданняў М. Лынькова „Астап“.

— Мова апавяданняў М. Лынькова нясе на сабе адзнакі паспешнасці і недапрацаванасці,—значыць І. Гурскі.

Заклучным словам выступіў М. Лынькоў.

Вялікая крытыка, якой быў падвергнуты часопіс „Беларусь“ з боку газеты „Культура і жыццё“.

Блытаным і няправільным было выступленне М. Ларчанкі. Змест прыняцця сваёй уласных нацыяналістычных памылак, дапушчаных ім пры складанні „Праграмы па гісторыі беларускай літаратуры“ для педінстытутаў і пры напісанні падручніка па беларускай